

บทที่ 3

ปัญหาและอุปสรรคของการปรับความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือ

ในการศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรคของการปรับความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือในบทนี้ จะแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ช่วง เช่นเดียวกับบทที่ 2 เพื่อให้เกิดความเข้าใจว่าในแต่ละช่วง มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร ที่ทำให้ความพยายามของทั้งญี่ปุ่นและเกาหลีเหนือ ที่จะปรับความสัมพันธ์ตลอดทั้ง 3 ช่วงนั้นไม่ประสบความสำเร็จ โดยจะเน้นในช่วงหลังสงครามเย็น อันเป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษา

ปัญหาและอุปสรรคช่วงสงครามเย็นระยะที่ 1 (ค.ศ. 1950-1969)

การปรับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่น กับเกาหลีเหนือในช่วงนี้ ได้รับอุปสรรคจากสภาพโครงสร้างของระบบระหว่างประเทศ ที่ประเทศมหาอำนาจเกิดความขัดแย้ง เกิดการแบ่งค่ายแบ่งขั้วอำนาจกัน ระหว่าง สหรัฐอเมริกา ผู้นำค่ายโลกเสรีประชาธิปไตย กับสหภาพโซเวียต ผู้นำค่ายโลกสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ประกอบกับการที่พรรคคอมมิวนิสต์จีน ทำการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์ ในปี ค.ศ. 1949 และการที่เกาหลีเหนือ ซึ่งประกาศตนเป็นคอมมิวนิสต์เช่นกันในปี ค.ศ. 1948 ใช้กำลังทหารรุกรานเกาหลีใต้ จนเป็นผลให้เกิดสงครามเกาหลีในปี ค.ศ. 1950 สภาพการณ์ดังกล่าว สร้างความไม่พอใจต่อสหรัฐอเมริกา ที่เห็นว่าลัทธิคอมมิวนิสต์กำลังแผ่ขยายอิทธิพล โดยเฉพาะแผ่ขยายเข้าสู่ภูมิภาคเอเชีย ที่สหรัฐอเมริกามีผลประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจ และยุทธศาสตร์ความมั่นคง จึงได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศ ที่เรียกว่า นโยบายปิดล้อมคอมมิวนิสต์ (containment policy) และเพื่อให้ันนโยบายดังกล่าวประสบผลสำเร็จ

สหรัฐอเมริกาอาศัยประเทศญี่ปุ่น และเกาหลีใต้เป็นจุดยุทธศาสตร์ในการปิดล้อมคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชีย ซึ่งญี่ปุ่นจำต้องดำเนินนโยบายดังกล่าว คล้อยตามสหรัฐอเมริกา เนื่องจากสหรัฐอเมริกา ได้เข้าไปควบคุมดูแลการกำหนด และการดำเนินนโยบายทั้งภายในและต่างประเทศของญี่ปุ่น ภายหลังจากที่ญี่ปุ่นยอมแพ้ต่อฝ่ายสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ 2

ประกอบกับนายกรัฐมนตรีโชชิโตะ ชิงรุ ผู้นำญี่ปุ่นในขณะนั้น มีแนวความคิดผูกสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา และต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างมาก¹ นับเป็นอุปสรรคอย่างสำคัญต่อการปรับความสัมพันธ์เช่นกัน ถึงแม้ว่า ในปี ค.ศ. 1954 ญี่ปุ่นจะเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ เป็นรัฐบาลฮาโตยามาที่พยายามจะดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นเอกเทศ โดยประกาศนโยบายปรับความสัมพันธ์กับประเทศคอมมิวนิสต์ และสามารถปรับความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียต ประเทศมหาอำนาจและผู้นำค่ายสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ได้สำเร็จในปี ค.ศ. 1956 แต่ในความเป็นจริงแล้ว รัฐบาลฮาโตยามาของญี่ปุ่น เน้นปรับความสัมพันธ์เฉพาะกับ สหภาพโซเวียตและจีนเท่านั้น เห็นได้จากการที่นายกรัฐมนตรีฮาโตยามา ประกาศชัดเจนว่า ญี่ปุ่นจะไม่ปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับเกาหลีเหนือ ก่อนที่จะปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับเกาหลีใต้ ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ระดับสูงของกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น ได้กล่าวย้ำเน้นว่า ญี่ปุ่นจะไม่ปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ² ทั้งนี้เป็นเพราะว่ารัฐบาลญี่ปุ่นกลัวจะกระทบกระเทือนต่อ การเจรจาปรับความสัมพันธ์

¹ Young Kwan Yoon, "The South Korea-Japan Relationship in Transition : Focusing on Japan's Domestic Reform and Post-Cold War Strategy," *Korea and World Affairs* 19:4 (Winter 1995), pp. 592-593.

² Jung Hyun Shin, "North Korea's Policy Toward Japan : Perceptions, Goal, Trends," *The Foreign Relation of North Korea: New Perspectives* (Seoul : Hyungnam University, 1987), pp. 282-283

อย่างเป็นทางการกับเกาหลีใต้ ที่เริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1958³ และในปี ค.ศ. 1965 รัฐบาลญี่ปุ่นภายใต้การบริหารของนายกรัฐมนตรีชาโต้ ประสบความสำเร็จในการสถาปนาความสัมพันธ์กับเกาหลีใต้ โดยมีการลงนามใน สนธิสัญญาสถาปนาความสัมพันธ์กับเกาหลีใต้อย่างเป็นทางการอีกด้วย ซึ่งภายใต้สนธิสัญญาดังกล่าวได้ระบุถึง การรับรองรัฐบาลเกาหลีใต้ว่า เป็นรัฐบาลที่ถูกต้องชอบธรรมตามกฎหมายเพียงรัฐบาลเดียวในคาบสมุทรเกาหลี ตามมติที่ 195 ขององค์การสหประชาชาติที่กำหนดขึ้นในปี ค.ศ. 1948⁴ ทั้งนี้ นายกรัฐมนตรีชาโต้ก็มีนโยบายเอนเอียงที่จะสร้างความสัมพันธ์เฉพาะกับเกาหลีใต้ ต่อต้านเกาหลีเหนือ จึงได้ออกแถลงการณ์ว่า ความมั่นคงของเกาหลีใต้สำคัญอย่างมากต่อความมั่นคงของญี่ปุ่น ในปี ค.ศ. 1969 อีกทั้งเกาหลีใต้มีท่าทีคัดค้านต่อการที่ญี่ปุ่นจะปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ พร้อมเรียกร้องให้ญี่ปุ่นคงนโยบายต่างประเทศต่อคาบสมุทรเกาหลีไว้ดังเดิม ไม่เปลี่ยนแปลงนโยบายหันไปรับรองหรือปรับความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการกับเกาหลีเหนือ⁵ การปรับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือจึงได้รับอุปสรรค และไม่มีความสำเร็จ

นอกจากนี้การปรับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่น กับเกาหลีเหนือยังมีอุปสรรคที่สืบเนื่องมาจากการกระทำของญี่ปุ่นที่รุกรานเกาหลี และยึดเอาเกาหลีเป็นอาณานิคม ในปี ค.ศ. 1910 จนถึง ค.ศ. 1945 ที่เกาหลีได้รับการปลดแอกจากฝ่ายสัมพันธมิตร ภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกา หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ยุติลง ซึ่งในช่วงที่ญี่ปุ่นยึดครองเกาหลีนั้น ญี่ปุ่นปกครองด้วยการกด

³ Myong Joon Roe, "North Korea's Diplomacy Toward The United States and Japan," *Korea Observer* 10:2 (Summer 1979), p.155.

⁴ Jung Hyun Shin, "North Korea and South Korea-Japan Relations: With Reference to Japan's Two Korea Policy," p. 293 and Hong Nack Kim, "Japan's Two Korea Policy and Its Implications for Inter-Korea Relation," *Korea Observer* 17:3 (Autumn 1986), p. 294.

⁵ Hong Nack Kim, *ibid.*, p. 295.

จีบูตรีด อีกทั้งทหารญี่ปุ่นสะเมิดและลวงเกินหญิงเกาหลี สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ยังฝังอยู่ในจิตใจของชาวเกาหลี ที่ถือเป็นอุปสรรคที่มีความสำคัญไม่น้อย ต่อการปรับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประกอบกับการที่เกาหลีเหนือ ยังคงมองว่า ญี่ปุ่นเป็นพวกจักรวรรดินิยม รุกรานเกาหลี ยอมเป็นฐานปฏิบัติการทางทหารให้สหรัฐอเมริกา ในการทำสงครามเกาหลีช่วงปี ค.ศ. 1950-1953 ⁶ อีกทั้งการที่ญี่ปุ่นลงนามในสนธิสัญญาความมั่นคงร่วมกันกับสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1951 ⁷ ทำให้เกาหลีเหนือมองว่าญี่ปุ่นจะฟื้นฟูลัทธิทหารขึ้นมาอีก จึงไม่ได้สร้างความน่าประทับใจที่จะทำให้ทั้งสองประเทศหันมาปรับความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันแต่อย่างใดในช่วงนี้

ปัญหาและอุปสรรคช่วงสงครามเย็นระยะที่ 2 (ค.ศ. 1970-1989)

ในต้นทศวรรษ 1970 โครงสร้างของระบบระหว่างประเทศเกิดการเปลี่ยนแปลง สหรัฐอเมริกา ประเทศมหาอำนาจและผู้นำค่ายโลกเสรีประชาธิปไตย เปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศหันไปปรับความสัมพันธ์กับจีน ผู้นำค่ายโลกคอมมิวนิสต์ประเทศหนึ่ง ที่เคยเป็นปรปักษ์ต่อกัน ส่งผลให้ญี่ปุ่นจำต้องปรับความสัมพันธ์กับจีน และได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการได้ในปี ค.ศ. 1972 สภาพการณ์นี้สร้างความเป็นไปได้ว่า ญี่ปุ่นจะหันไปปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับเกาหลีเหนือด้วย ทั้งนี้ประธานาธิบดีคิม อิล ซุง แห่งเกาหลีเหนือได้กล่าวแสดงความเต็ม

⁶ Hong Nack Kim, "Japan and North Korea : Normalization Talks Between Pyongyang and Tokyo," in *Korea and The World : Beyond the Cold War* (Boulder : Westview Press, 1994), p.118.

⁷ Jung Hyun Shin, "North Korea and South Korea-Japan Relations: With Reference to Japan's Two Korea Policy," *Korea Observer* 16:4 (Winter 1985), p.192.

ใจและความต้องการที่ปรับความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น โดยเน้นว่าการปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับญี่ปุ่นจะสามารถสำเร็จได้ ด้วยการพัฒนาความสัมพันธ์อย่างเป็นขั้นตอน จากการสร้างความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการและการเมือง คือเริ่มจากการสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การค้า การท่องเที่ยว และการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและผู้สื่อข่าวระหว่างกัน ซึ่งความสัมพันธ์เหล่านี้จะพัฒนาไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตในที่สุด⁸ เกาหลีเหนือจึงได้วางเงื่อนไขกับญี่ปุ่นก่อนที่จะปรับความสัมพันธ์ด้วย 3 ข้อ คือ ญี่ปุ่นจะต้องเลิกการเลือกปฏิบัติต่อชาวเกาหลีที่สนับสนุนเกาหลีเหนือในญี่ปุ่น ญี่ปุ่นจะต้องสนับสนุนการรวมเกาหลีอย่างสันติวิธีตามแนวทางของเกาหลีเหนือ และยุติการแทรกแซงกิจการภายในของเกาหลี⁹ พร้อมเรียกร้องให้ญี่ปุ่นยุติการดำเนินนโยบายเกาหลีเดียว เป็นนโยบายเว้นระยะห่างเท่า ๆ กัน (equidistant policy) แทน และยกเลิกสนธิสัญญาที่ทำกับเกาหลีใต้ในปี ค.ศ. 1965 อย่างไรก็ตามเกาหลีเหนือถือว่า สนธิสัญญาดังกล่าวไม่ถือเป็นอุปสรรคต่อการปรับความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นอีกต่อไป เพราะถ้าเกาหลีเหนือสามารถปรับความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นได้แล้ว ข้อความภายในสนธิสัญญาดังกล่าวที่ระบุว่า ญี่ปุ่นรับรองว่ารัฐบาลเกาหลีใต้ เป็นรัฐบาลที่ถูกต้องชอบธรรมเพียงรัฐบาลเดียว จะเป็นโมฆะไปโดยปริยาย¹⁰ ถึงแม้เกาหลีเหนือจะแสดงท่าทีพร้อมที่จะปรับความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นและญี่ปุ่นเองก็ควรจะตอบสนอง แต่รัฐบาลทานากะ เน้นการสร้างความสัมพันธ์เฉพาะทางเศรษฐกิจ การค้า และวัฒนธรรม ยังไม่แสดงท่าที ที่จะปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับเกาหลีเหนือ และไม่มีทีท่าว่าจะเปลี่ยนแปลงนโยบายเป็นเว้นระยะห่างเท่า ๆ กัน (equidistant policy) ยังคงยึดหลักการสร้างความสัมพันธ์

⁸ Myong Joon Roe, "North Korea's Diplomacy Toward The United States and Japan," p. 157.

⁹ ibid.

¹⁰ Jung Hyun Shin, "North Korea and South Korea - Japan Relations : With Reference to Japan's Two Policy," p. 296.

อย่างเป็นทางการกับเกาหลีใต้ในขณะที่ขยายความสัมพันธ์อย่างไม่ทางการกับเกาหลีเหนือต่อไป¹¹

อย่างไรก็ตามสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ เกิดการเปลี่ยนแปลงอีก เมื่อสหภาพโซเวียตประเทศมหาอำนาจ ผู้นำค่ายโลกสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ พยายามขยายอิทธิพลและอุดมการณ์ของตนในภูมิภาคเอเชีย ด้วยการรุกรานอัฟกานิสถานในปี ค.ศ. 1975 ประกอบกับชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนาม รวมทั้งการถอนตัวออกจากภูมิภาคเอเชียของสหรัฐอเมริกา ภายหลังจากสงครามเวียดนาม ทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นที่มีนโยบายผ่อนปรน ไม่ดำเนินนโยบายแข็งกร้าวต่อเกาหลีเหนือในช่วงต้นทศวรรษ 1970 ต้องหันมาดำเนินนโยบายแข็งกร้าวต่อเกาหลีเหนือ เนื่องจากกลัวสหภาพโซเวียตขยายอิทธิพลคอมมิวนิสต์ผ่านทางเกาหลีเหนือ ที่เป็นประเทศคอมมิวนิสต์เช่นเดียวกัน เข้ามายังเกาหลีใต้ และญี่ปุ่น ส่งผลให้รัฐบาลมิกิ รัฐบาลญี่ปุ่นในขณะนั้นจำเป็นต้องประกาศว่าความมั่นคงของเกาหลีใต้มีความสำคัญและจำเป็นต่อความมั่นคงของญี่ปุ่น ญี่ปุ่นจึงไม่ไว้วางใจที่จะสร้างความสัมพันธ์ฉันมิตรกับเกาหลีเหนือ

ประกอบกับการชะงักงันของความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือ อันเนื่องมาจากปัญหานี้สิน ที่เกาหลีเหนือเสียดุลการค้ากับญี่ปุ่นเป็นเวลาหลายปี จนสร้างหนี้ให้เกาหลีเหนือจำนวนมาก (ดูตารางที่ 4) ดังนั้นเมื่อความสัมพันธ์ทางการค้า ที่ถือเป็นก้าวสำคัญที่จะนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตเกิดการชłodตัว การปรับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือในช่วงนี้จึงไม่ประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตามประเด็นปัญหานี้สิน มิใช่เป็นประเด็นปัญหาสำคัญ ที่ลดระดับความสำคัญในการปรับความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือเสียทีเดียว¹² แต่คาดว่ารัฐบาลญี่ปุ่นรอดูท่าทีของสหรัฐอเมริกาก่อนว่าสหรัฐอเมริกา

¹¹ *ibid.*, p. 297.

¹² Seung K. Ko, "North Korea's Relation with Japan since Detente," *Pacific Affairs* 50 (Spring 1977), p 41.

จะปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับเกาหลีเหนือด้วยหรือไม่ ซึ่งญี่ปุ่นได้พยายามโน้มน้าวให้สหรัฐอเมริกา ปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือด้วย เพื่อสะดวกต่อการปรับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือ เช่นเดียวกับที่เคยเกิดขึ้นในการปรับความสัมพันธ์กับจีน ในปี ค.ศ. 1972 ทั้งนี้ รัฐบาลมิกิได้ประกาศว่าแผนการปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ จะต้องได้รับการยอมรับจากทั้งสองเกาหลีและจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งจุดยืนของรัฐบาลมิกินี้มีนัยยะว่าญี่ปุ่นจะไม่รับรองเกาหลีเหนือจนกว่า สหภาพโซเวียตและจีนรับรองรัฐบาลเกาหลีได้¹³ นอกจากนี้ นายกรัฐมนตรีมิกิ ได้ยื่นจดหมายต่อประธานาธิบดีฟอร์ดของสหรัฐอเมริกา เพื่อแสดงการให้การสนับสนุนการรับรองไขว้ตามข้อเสนอของสหรัฐอเมริกา¹⁴ แต่สหรัฐอเมริกาไม่ตอบสนอง แม้แต่จะทำการติดต่อกับรัฐบาลเกาหลีเหนือ และไม่สนับสนุนความพยายามของญี่ปุ่นในการเป็นตัวกลาง เชื่อมความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ ดังนั้นเมื่อสหรัฐอเมริกายังไม่ปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ ญี่ปุ่นจึงชะลอการปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือต่อไป ประกอบกับเกาหลีเหนือเองก็ไม่ยอมรับ แนวความคิดดังกล่าว จึงไม่มีปัจจัยใดที่มาผลักดันให้ทั้งญี่ปุ่นและเกาหลีเหนือหันมาปรับความสัมพันธ์ระหว่างกัน

ปัญหาความขัดแย้งด้านการประมงนับเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการปรับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือในช่วงนี้เช่นกัน เนื่องจากเกาหลีเหนือประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะ 200 ไมล์ทะเล แต่ฝ่ายเดียว ในปี ค.ศ. 1977 ทำให้เกิดปัญหาการล้วงล้ำน่านน้ำ ระหว่าง

¹³ Denny Roy, "North Korea's Relations With Japan," *Asian Survey* 28:12 (December 1988), p. 1287 and Man Kyung Ha, "Conditions for Peace in The Korean Peninsula and East Asia: Roles of Major Powers," *Korea Observer* 7:4 (1976), p. 374.

¹⁴ Man-Kyung Ha, "A Trend Toward Two Koreas : The Problems and Prospects of cross-recognition by the Great Powers," *Korea Observer* 9:1 (Spring 1978), p. 50-52.

ญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือบ่อยครั้ง¹⁵ อีกทั้งทหารเกาหลีเหนือสังหารชาวประมงญี่ปุ่นไปเป็นจำนวนมาก โดยในช่วงต้นปี ค.ศ. 1977 เกาหลีเหนือยิงเรือประมงญี่ปุ่นขณะอยู่นอกเขตเศรษฐกิจจำเพาะ มีผลให้ชาวประมงญี่ปุ่นเสียชีวิต 2 คนบาดเจ็บ 2 คน และถูกทหารเกาหลีเหนือควบคุมตัวไว้อีก 5 คน ทำให้ญี่ปุ่นจำต้องหันหน้าเปิดเจรจากับเกาหลีเหนือ เพื่อแก้ไขปัญหาการประมงโดยเฉพาะ แต่เป็นการเจรจาอย่างไม่เป็นทางการระหว่างเจ้าหน้าที่เกาหลีเหนือ กับสมาชิก dietman's league ของญี่ปุ่น และสามารถเจรจาได้สำเร็จ พร้อมลงนามในข้อตกลงด้านการทำประมงชั่วคราวระหว่างกัน โดยเกาหลีเหนือยอมให้ชาวประมงญี่ปุ่นเข้าไปในเขตดังกล่าวได้ แต่ต้องอยู่นอกเขตทหารของเกาหลีเหนือออกไป 50 ไมล์ทะเล กระนั้นเกาหลีเหนือยังคงสร้างปัญหาด้านการประมงกับญี่ปุ่นอีก เมื่อเกาหลีเหนือจับกุมเรือประมงญี่ปุ่นอีกระลอก โดยอ้างว่าลอบเข้าเขตทหาร¹⁶ เหตุการณ์เหล่านี้ไม่ได้ช่วยสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อฝ่ายญี่ปุ่น แต่เป็นการสร้างความวิตกกังวลต่อญี่ปุ่น ในการสร้างความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามก็ดีญี่ปุ่นตระหนักดีว่าปัญหาด้านการประมงกับเกาหลีเหนือ จะสามารถแก้ไขได้หากมีการติดต่อกับฝ่ายเกาหลีเหนืออย่างเป็นทางการ ซึ่งหมายความว่าญี่ปุ่นจะต้องสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการกับเกาหลีเหนือเพื่อเจรจายุติปัญหาประมง¹⁷ แต่รัฐบาลญี่ปุ่นยังไม่แสดงจุดยืนต้องการปรับความสัมพันธ์กับเกาหลี

¹⁵ Hong Nack Kim, "Japan's Two Korea Policy and Its Implication for Inter-Korea Relations," p. 300.

¹⁶ Hong Nack Kim, "Japan's Two Koreas Policy and Its Implications for Korean Unification," in *Korean Reunification : New Perspective and Approaches* (Seoul : Kyungnam University Press, 1984), pp. 210-211 and William R. Nester, "Japan and Two Koreas," in *Japan and the Third World : Patterns, Power, Prospects* (London : Macmillan, 1992), pp. 191-192

¹⁷ Keung K. Ko, "North Korea's Relation with Japan since Detente," p. 43.

เหนืออย่างเป็นทางการและอย่างจริงจัง ซึ่งนายคิชิ มิยาซาวา รัฐมนตรีต่างประเทศญี่ปุ่นของรัฐบาลมิกิ ในขณะนั้นแสดงจุดยืนว่า ญี่ปุ่นจะให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเกาหลีใต้ เช่นเดิม¹⁸

นอกจากปัญหาการประมงที่นับเป็นอุปสรรคต่อ การปรับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือแล้ว ยังมีอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การให้การปรับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองไม่มีความคืบหน้า โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษ 1980 อุปสรรคที่สำคัญนั้นคือ พุทธศักราชก่อนการร้ายของเกาหลีเหนือ ซึ่งพุทธศักราชก่อนการร้ายของเกาหลีเหนือเริ่มตั้งแต่ การพยายามลอบสังหารประธานาธิบดีปัก จุง ฮี ของเกาหลีใต้ เป็นผลให้ภรรยาของประธานาธิบดีปัก เสียชีวิต ในปี ค.ศ. 1974 และการลอบวางระเบิดสังหารนักรบการเมืองระดับผู้นำของเกาหลีใต้ 17 คน ในเมืองย่างกุ้ง ประเทศพม่า เมื่อปี ค.ศ. 1983 ล้วนสร้างความวิตกกังวลให้แก่ญี่ปุ่น และจากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ญี่ปุ่นต้องประกาศว่าบาตรเกาหลีเหนือ ยังเป็นอุปสรรคต่อการปรับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง และความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือยิ่งตึงเครียดขึ้นอีก จากเหตุการณ์ที่ นาย Min Hong Gu ทหารเกาหลีเหนือลักลอบลี้ภัยเข้าญี่ปุ่น ซึ่งเกาหลีเหนือต้องการให้ญี่ปุ่นส่งตัวคืนเกาหลีเหนือ แต่ญี่ปุ่นปฏิเสธข้อเรียกร้องของเกาหลีเหนือ ทำให้เกาหลีเหนือไม่พอใจอย่างมาก และตอบโต้ด้วยการจับกุมตัว นายอิซามุ เบนิโกะ กัปตันเรือฟุจิซันมารุ และนายโยชิโอะ คุริอูระ หัวหน้าช่างเครื่องของเรือลำดังกล่าว โดยอ้างว่าเป็นผู้ให้การช่วยเหลือ ลักลอบนำตัวนาย Min Hong Gu ไปญี่ปุ่น ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นเรียกร้องให้เกาหลีเหนือปล่อยตัวบุคคลทั้ง 2 เสีย แต่เกาหลีเหนือปฏิเสธ¹⁹ รัฐบาลญี่ปุ่นจึงตอบโต้กลับด้วยการประกาศจำกัด การติดต่อกับเกาหลีเหนือ

¹⁸ Masao Okonogi, "The Political Dynamics of Japan-North Korea Relations," *Korea and World Affairs*, 8:2 (1989), p. 340.

¹⁹ Seung Kyun Ko, "Japan and Two Koreas : Japanese Policy Toward South Korea's New Nordpolitik," *Korea Observer* 22:2 (Summer 1991), p. 176.

4 อย่างด้วยกัน คือ 1) จำกัดขอบเขตการติดต่อระหว่างนักการทูตญี่ปุ่น กับเจ้าหน้าที่เกาหลีเหนือ ในประเทศที่สาม 2) ไม่อนุญาตให้เจ้าหน้าที่ญี่ปุ่นเยือนเกาหลีเหนือ 3) ไม่อนุญาตให้เจ้าหน้าที่จาก เกาหลีเหนือเข้าญี่ปุ่น รวมทั้งเข้มงวดการให้วีซ่าแก่คนญี่ปุ่นเดินทางไปเกาหลีเหนือ และ 4) ห้ามมิ ให้เครื่องบินของประเทศที่สาม ที่บินมาจากเกาหลีเหนือลงจอดในญี่ปุ่น ข้อจำกัดดังกล่าวเป็นไปตามมาตรการคว่ำบาตรเกาหลีเหนือ ต่อเหตุการณ์ลอบวางระเบิดในปี ค.ศ. 1983 ตามที่สหรัฐอเมริกาและเกาหลีใต้ได้ดำเนินมาตรการคว่ำบาตรต่อเกาหลีเหนือไปแล้ว ซึ่งเกาหลีเหนือตอบโต้ด้วยการดำเนินมาตรการเช่นเดียวกับที่ญี่ปุ่นทำ คือ ห้ามนักการทูตของเกาหลีเหนือติดต่อกับฝ่าย ญี่ปุ่นในประเทศที่สาม จำกัดเวลาชาวญี่ปุ่นในการเยือนเกาหลีเหนือ และปฏิเสธที่จะทำข้อตกลง ด้านการประมงกับญี่ปุ่น²⁰ และจากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้นายกรัฐมนตรีนาคาโซเน่ หันไป กระชับความสัมพันธ์กับเกาหลีใต้อยิ่งขึ้น พร้อมให้สัญญาว่าญี่ปุ่นจะไม่เปลี่ยนนโยบายต่อเกาหลีเหนือ ตราบใดที่สถานการณ์ระหว่างประเทศไม่มีการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งยืนยันว่าสันติภาพและ เสถียรภาพในคาบสมุทรเกาหลีมีความสำคัญต่อสันติภาพและเสถียรภาพในเอเชียตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อญี่ปุ่น²¹ การปรับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือจึงยากที่จะบรรลุผลสำเร็จ แม้ญี่ปุ่นจะยกเลิกการคว่ำบาตรต่อเกาหลีเหนือในปี ค.ศ. 1985 แต่จำต้องประกาศคว่ำบาตรอีกครั้ง เนื่องจากพฤติกรรมการก่อการร้ายของเกาหลีเหนือ ในปีค.ศ. 1987 ที่เกาหลีเหนือ ลอบวางระเบิดเครื่องบินสายการบินเกาหลีใต้ ในพม่า ทำให้มีผู้เสียชีวิตทั้งสิ้น 115 คน การปรับความสัมพันธ์จึงไม่สามารถพัฒนาไปจากเดิมได้

กระนั้นในปี ค.ศ. 1988 เกาหลีใต้ดำเนินนโยบายต่างประเทศ ปรับความสัมพันธ์กับ ประเทศคอมมิวนิสต์ ซึ่งถือเป็นการกระตุ้นให้ญี่ปุ่น เริ่มหันมาสนใจปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนืออย่างจริงจัง แต่เกิดการเปลี่ยนแปลงการเมืองภายในญี่ปุ่นเสียก่อน การปรับความสัมพันธ์

²⁰ Hong Nack Kim, “Japan’s Two Korea Policy and Its Implications for Inter-Korea Relations,” p. 303-304.

²¹ *ibid.*, p. 305.

ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือจึงชะงักงันอีก แต่รัฐบาลญี่ปุ่นยังคงแสดงจุดยืน ยืนยันความต้องการที่จะเจรจาปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือโดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ นอกจากเรียกร้องให้เกาหลีเหนือปล่อยตัวชาวประมงญี่ปุ่น 2 นาย ที่เกาหลีเหนือจับตัวไปตั้งแต่เมื่อปี ค.ศ. 1983 แต่เกาหลีเหนือปฏิเสธข้อเสนอดังกล่าวพร้อมประกาศจะปรับความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น หากรัฐบาลญี่ปุ่นยุติการสร้างสัมพันธ์แน่นแฟ้นกับเกาหลีใต้ ยุติการดำเนินนโยบายต่อต้านเกาหลีเหนือ รวมทั้งยุติการดำเนินนโยบายสองเกาหลี ด้วยการสนับสนุนแนวความคิดการรับรองไขว้ และยุติการปราบปรามและเข้มงวดต่อชาวเกาหลีที่พำนักอาศัยอยู่ในญี่ปุ่นเสียก่อน²² รวมทั้งเรียกร้องให้ญี่ปุ่นลดใช้ค่าปฏิกรรมสงคราม แก่เกาหลีเหนือ อย่างไรก็ตามก็ดีเกาหลีเหนอยังคงสงวนท่าทีอยู่ เพราะเกรงว่า หากปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับญี่ปุ่น เท่ากับเป็นการยอมรับต่อนโยบาย 2 เกาหลีของญี่ปุ่น อันถือเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการรวมประเทศ อีกทั้งเป็นการผลักดันให้จีน และสหภาพโซเวียต หันไปปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับเกาหลีได้ด้วย²³

²² ก่อนที่เกาหลีเหนือจะยอมเข้าร่วมเจรจาปรับความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น ได้วางเงื่อนไขขึ้น 5 ข้อ คือ 1) ญี่ปุ่นจะต้องส่งตัว นาย Min Hong Gu ที่ขอลี้ภัยในญี่ปุ่น กลับเกาหลีเหนือ 2) ญี่ปุ่นจะต้องกล่าวขอโทษเกาหลีเหนือ จากการกล่าวหาว่า เกาหลีเหนือเป็นผู้อยู่เบื้องหลังการลอบวางระเบิดสายการบินเกาหลีใต้ 3) ญี่ปุ่นจะต้องยกเลิกการคว่ำบาตรเกาหลีเหนือ 4) ญี่ปุ่นจะต้องยุติการดำเนินนโยบายที่เป็นปรปักษ์กับเกาหลีเหนือ และ 5) ญี่ปุ่นจะต้องยุติการแทรกแซงกิจการภายในของเกาหลี คู Hong Nack Kim, “Japan and North Korea : Normalization Talks Between Pyongyang and Tokyo,” p. 114 and Seung Kyun Ko, “Japan and Two Koreas : Japanese Policy Toward South Korea’s New Nordpolitik,” p. 177.

²³ Masao Okonogi, “The Political Dynamics of Japan-North Korea Relations,” p. 341-342 and Seung Kyun Ko, “Japan and Two Koreas: Japanese Policy Toward South Korea’s New Nordpolitik,” p. 186-187.

จากที่กล่าวมาการปรับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือในช่วงสงครามเย็นระยะแรก ได้รับอุปสรรคจากความแตกต่างทางอุดมการณ์และการเมือง อันเนื่องมาจากสภาพของระบบระหว่างประเทศที่ประเทศมหาอำนาจที่สำคัญ เกิดความขัดแย้ง เกิดการแบ่งค่ายแบ่งขั้วอำนาจกัน หรือที่เรียกกันว่าระบบสองขั้วอำนาจ ระหว่างสหรัฐอเมริกา กับ สหภาพโซเวียต ญี่ปุ่นเลือกเข้าค่ายของสหรัฐอเมริกา ในขณะที่เกาหลีเหนือเข้าค่ายของสหภาพโซเวียต ทำให้การปรับความสัมพันธ์ไม่มีทางเป็นไปได้ ประกอบกับได้รับอุปสรรคจากผู้นำญี่ปุ่นในขณะนั้น ที่เน้นสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา และเกาหลีใต้ ส่วนอุปสรรคในช่วงสงครามเย็นระยะที่สอง เกิดจากการที่ สหภาพโซเวียต ประเทศมหาอำนาจ พยายามสร้างระบบของตนขึ้นใหม่ ด้วยการขยายอิทธิพลและอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ ทำให้ญี่ปุ่นไม่ไว้วางใจที่สร้างสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ ที่เป็นประเทศคอมมิวนิสต์และเป็นพันธมิตรของสหภาพโซเวียต นอกจากนี้ปัญหานี้สินของเกาหลีเหนือ ปัญหาด้านการประมง และพฤติกรรมการค้าการร้าย รวมทั้งปัญหาการเมืองภายในญี่ปุ่น ล้วนเป็นปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการปรับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือในช่วงนี้ด้วย

ปัญหาและอุปสรรคช่วงหลังสงครามเย็น (ค.ศ. 1990-1994)

ปัญหาและอุปสรรคในช่วงหลังสงครามเย็น สืบต่อเนื่องมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความทรงจำจากเหตุการณ์ทหารญี่ปุ่นทำทารุณกรรมหญิงเกาหลี สนธิสัญญาสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการ ในปี ค.ศ. 1965 ซึ่งภายใต้สนธิสัญญาฉบับดังกล่าว ญี่ปุ่นให้การรับรองว่ารัฐบาลเกาหลีใต้เป็นรัฐบาลที่ถูกต้องชอบธรรมตามกฎหมายเพียงรัฐบาลเดียว ปัญหานี้สิน ปัญหาค่าปฏิกรรมสงคราม รวมถึงพฤติกรรมการค้าการร้ายของเกาหลีเหนือ ล้วนเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการปรับความสัมพันธ์ ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังอาจมองได้ว่า การปรับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือไม่ประสบความสำเร็จ เป็นเพราะรัฐบาลญี่ปุ่นขาดแนวทางการกำหนด และการดำเนินนโยบายต่าง

ประเทศ ต่อเกาหลีเหนือ ทั้งนี้พรรคเสรีประชาธิปไตย หรือพรรคแอลดีพี ซึ่งเป็นพรรคที่ได้เสียงข้างมากเกินกว่ากึ่งหนึ่ง จัดตั้งเป็นพรรครัฐบาลมาโดยตลอดตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จะกำหนดและดำเนินนโยบายตามรอยของสหรัฐอเมริกา ผู้กัมพันธ์ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก รวมทั้งเกาหลีได้ด้วย²⁴ ในขณะที่พรรคสังคมนิยมญี่ปุ่น หรือพรรคเจเอสพี (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยญี่ปุ่น หรือเอสดีพีเจ) ไม่เคยได้เข้าร่วมเป็นพรรครัฐบาลเลย จึงไม่สามารถที่จะผลักดันให้รัฐบาลญี่ปุ่นเปิดและปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ แม้ว่าสงครามเย็น ได้ยุติลงประเด็นปัญหาเหล่านั้นก็ยังไม่หมดไป

ถึงแม้ว่าในปี ค.ศ. 1990 รัฐบาลญี่ปุ่นได้ส่ง นายคานามารุ ชิน อธิการบดีรัฐมนตรี กับนายทานาเบะ มาโกะโตะ สมาชิกพรรคเอสดีพีเจ เยือนเกาหลีเหนือ เพื่อหารือเกี่ยวกับการปรับความสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งการพบปะกันระหว่างผู้นำระดับสูงของทั้งญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือครั้งนี้ นับเป็นการปูทางไปสู่การเปิดการเจรจาปรับความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการในต้น ปี ค.ศ. 1991 แต่ในความเป็นจริงการเยือนดังกล่าวมีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อเรียกร้องให้เกาหลีเหนือยอมปล่อยตัวกัปตันเรือ และหัวหน้าช่างเครื่อง ของเรือฟุจิซันมารุ ที่เกาหลีเหนือจับกุมตัวและต้องโทษอยู่ในเกาหลีเหนือตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1983 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า จริง ๆ แล้วญี่ปุ่นไม่ได้เตรียมการ และยังไม่พร้อมที่จะปรับความสัมพันธ์ด้วย²⁵ และก่อนที่นายคานามารุ ชิน จะเดินทางเยือนเกาหลีเหนือ เกาหลีเหนือได้ยืนยันว่าจะไม่ปรับความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น ก่อนที่จะมีการรวมประเทศเกาหลี เพราะหากเกาหลีเหนือยอมปรับความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น เท่ากับว่าเกาหลีเหนือยอมรับว่า คาบสมุทรเกาหลีถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วนอย่างแท้จริง²⁶

²⁴ Jung Hyun Shin, “ North Korea’s Policy Toward Japan: Perceptions, Goals, Trend,” p. 290-291.

²⁵ Byung Chul Koh, “ Ideology and Pragmatism in North Korean Foreign Policy, “ in *Korea Studies : New Pacific Currents* (Hawaii : University of Hawaii Press, 1994), p. 216

²⁶ *ibid.*

นอกจากนี้ข้อตกลง 3 ฝ่าย (triparties agreements) * ระหว่างพรรคแอลดีพี พรรคเอสดีพีเจ และพรรคแรงงานเกาหลีเหนือ ที่ทำขึ้นจากการเยือนเมื่อปีค.ศ. 1990 ดังกล่าว กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่นปฏิเสธที่จะยอมรับเป็นข้อตกลงระหว่างรัฐบาลญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือ กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น ถือเป็นเพียงข้อตกลงระหว่างพรรคการเมือง 3 พรรค ดังนั้นจึงไม่ถือเอาความตกลงดังกล่าวเป็นข้อผูกมัดของรัฐบาล ที่จะต้องยอมตามข้อเรียกร้องของเกาหลีเหนือ นอกจากนี้ในประเด็นค่าปฏิกรรมสงคราม กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น ปฏิเสธที่จะจ่ายชดเชยครอบครัวพลเมืองหลังสงครามแม้จะยอมรับว่าเกาหลีเหนือมีสิทธิที่จะเรียกร้อง ค่าชดเชยความเสียหายทางทรัพย์สินระหว่างที่ตกเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่น แต่ญี่ปุ่นไม่ตกลงที่จะจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามให้แก่เกาหลีเหนือ และถ้าญี่ปุ่นจะจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามแก่เกาหลีเหนือ รัฐบาลญี่ปุ่นจะจ่ายให้เฉพาะช่วงที่เกาหลีตกเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่น อันเป็นเวลา 36 ปี ตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1910 ถึง ค.ศ. 1945 เท่านั้น เพราะญี่ปุ่นไม่น่าจะต้องรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2²⁷ รวมทั้งประกาศว่าข้อตกลง 3 ฝ่ายนั้นจะถูกยกเลิกก่อนที่ญี่ปุ่นจะเปิด การเจรจาปรับความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการระหว่างกัน²⁸

* เนื้อหาของข้อตกลง 3 ฝ่ายในภาคผนวก ก.

²⁷ ในช่วงนี้ก่อนที่ญี่ปุ่นและเกาหลีเหนือจะเปิดเจรจาอย่างเป็นทางการ สื่อมวลชนญี่ปุ่นได้ทำการสำรวจประชามติ เกี่ยวกับการปรับความสัมพันธ์ และผลปรากฏว่า ร้อยละ 19.7 สนับสนุนการปรับความสัมพันธ์ ในขณะที่ร้อยละ 18.9 เห็นว่าการปรับความสัมพันธ์เร็วเกินไป และร้อยละ 51.9 ให้ความสำคัญต่อการปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีได้มากกว่าเกาหลีเหนือ ดู Byung-Joon Ahn, “ Japanese Policy Toward Korea,” in *Japan’s Foreign Policy After the Cold War Coping with Changes* (New York : M.E. Sharpe Inc., 1993), p. 269 and Hong Nack Kim, “ Japan’s North Korea Policy in the Post-Cold War Era,” *Korea and World Affairs* 18:4 (Winter 1994), p. 674.

²⁸ Chalmers Johnson, “ Korea and Our Asia Policy,” *The National Interest* 41 (Fall 1995), p. 70.

อย่างไรก็ตามญี่ปุ่นและเกาหลีเหนือสามารถตกลงที่จะเปิดการเจรจาปรับความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการ ในต้นปีค.ศ. 1991 โดยครั้งแรกมีขึ้นในวันที่ 30-31 มกราคม ค.ศ. 1991 ที่กรุงเปียงยาง แต่การเจรจาลับต้องปิดฉากลงด้วยความล้มเหลว โดยทั้งสองฝ่ายไม่สามารถตกลงกันได้ ในเรื่องคำปฏิกรรมสงคราม เกาหลีเหนือยังคงต้องการให้ญี่ปุ่นชดเชยค่าเสียหายครอบคลุมหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นเวลาทั้งหมด 45 ปี ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1910-1954 แต่ญี่ปุ่นไม่ยินยอมจะจ่ายให้เฉพาะช่วงที่เกาหลีตกเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่น ในช่วงปี ค.ศ. 1910-1945 อันเป็นเวลา 36 ปีเท่านั้น อีกทั้งเกาหลีเหนือไม่พอใจญี่ปุ่น ที่ไม่ยอมกล่าวขอโทษต่อประชาชนเกาหลีอย่างเป็นทางการ จากการกระทำของญี่ปุ่นในช่วงสงคราม ทั้งนี้แม้นายกรัฐมนตรีทาเคชิคาเงได้กล่าวแสดงความเสียใจอย่างสุดซึ้ง ต่อการกระทำอันโหดร้ายของญี่ปุ่นดังกล่าว แต่เกาหลีเหนือไม่พอใจเพราะญี่ปุ่นไม่ได้กล่าวขอโทษ (apology) เพียงแค่กล่าวแสดงความเสียใจเท่านั้น (regret)²⁹

การเจรจาครั้งที่ 2 มีขึ้นในระหว่างวันที่ 11-12 มีนาคม ค.ศ. 1991 ที่กรุงโตเกียว ญี่ปุ่นได้หยิบยกประเด็น เรื่องอาณาเขตที่แน่นอนของเกาหลีเหนือ มาเป็นประเด็นในการเจรจาปรับความสัมพันธ์นี้ด้วย สร้างความไม่พอใจต่อเกาหลีเหนือ อีกทั้งปฏิเสธที่จะชี้แจง กำหนดอาณาเขตที่แน่นอนของตน โดยอ้างว่าเรื่องอาณาเขตดังกล่าวเป็นกิจการภายในเกาหลี การกำหนดเขตแดนเป็นเรื่องที่เกาหลีเหนือจะเจรจากับเกาหลีใต้เองโดยตรง ญี่ปุ่นไม่มีส่วนเกี่ยวข้องจึงไม่ควรหยิบยกมาเป็นประเด็นในการเจรจากับเกาหลีเหนือ นอกจากนี้เกาหลีเหนือกลับเรียกร้องให้ญี่ปุ่น รับรองอธิปไตยของเกาหลีเหนือแทน³⁰

²⁹ Hong Nack Kim, “ Japan and North Korea : Normalization Talks Between Pyongyang and Tokyo,” p. 114 and Young-kwan Yoon, “The South Korea-Japan Relationship in Transition : Focusing on Japan’s Domestic Reform and Post-Cold War Strategy,” p. 594.

³⁰ Hong Nack Kim , “ Japan and North Korea : Normalization Talks Between Pyongyang and Tokyo,” p. 119.

ในขณะที่ปัญหาและอุปสรรคของการเจรจาระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือ ครั้งแรกและครั้งที่สอง ยังไม่ได้รับการแก้ไข ก็ได้เกิดปัญหาและอุปสรรคใหม่ขึ้นมาอีก ซึ่งนับเป็นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญมากที่สุด ที่ทำให้การเจรจาระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือต้องหยุดชะงักไปในปลายปี ค.ศ. 1992 ปัญหานั้นคือ ปัญหาการพัฒนานิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ

ญี่ปุ่นซึ่งให้ความสำคัญต่อความมั่นคงในคาบสมุทรเกาหลี เพราะถือเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญมากต่อความมั่นคงของญี่ปุ่น เนื่องจากเกาหลีตั้งอยู่ห่างจากญี่ปุ่นเพียงแค่ 90 ไมล์ (145 กิโลเมตร) เท่านั้น การที่เกาหลีเหนือพัฒนานิวเคลียร์ ซึ่งยังไม่ทราบแน่ชัดว่า เกาหลีเหนือสามารถพัฒนาระบบพลังงานนิวเคลียร์ถึงระดับใดแล้ว อีกทั้งเกาหลีเหนือมีหรือกำลังผลิตอาวุธนิวเคลียร์จริงหรือไม่ ตามที่นานาชาติสงสัย และเรียกร้องให้เกาหลีเหนือยอมอนุญาตให้ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานจากองค์การพลังงานปรมาณูสากล หรือ ไอเออีเอ เข้าตรวจสอบโรงงานนิวเคลียร์ที่ต้องสงสัย แต่เกาหลีเหนือปฏิเสธข้อเรียกร้องดังกล่าว ทำให้ญี่ปุ่นซึ่งมีความวิตกในเรื่องนี้อย่างมากก็ได้เรียกร้องให้เกาหลีเหนือยอมให้มีการตรวจสอบโรงงานนิวเคลียร์ที่ต้องสงสัย เพื่อเป็นการพิสูจน์ว่าเกาหลีเหนือ มิได้มีพฤติกรรมสร้างความไม่ไว้วางใจต่อญี่ปุ่น และนานาชาติในการครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ ทั้งนี้ญี่ปุ่นถูกกดดันจากทั้งสหรัฐอเมริกาและเกาหลีใต้ ให้นำประเด็นปัญหานิวเคลียร์ ขึ้นมาเป็นประเด็นในการเจรจาปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ ก่อนที่ญี่ปุ่นจะยอมลงนามปรับความสัมพันธ์ด้วย แต่เกาหลีเหนือปฏิเสธข้อเรียกร้องดังกล่าวของญี่ปุ่น อีกทั้งปฏิเสธว่ามีอาวุธนิวเคลียร์อยู่ในครอบครอง ทั้งนี้ นาย Chon In Chol รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และผู้แทนของเกาหลีเหนือ ในการเจรจาเพื่อปรับความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น ได้กล่าวว่า ปัญหาเรื่องนิวเคลียร์ เกาหลีเหนือจะเจรจาโดยตรงกับสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่นไม่ควรนำเรื่องดังกล่าวเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเจรจาปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ และในความเป็นจริงเกาหลีเหนือไม่มีอาวุธนิวเคลียร์อยู่ในครอบครอง รวมทั้งเกาหลีเหนือไม่มีความ

สามารถที่จะผลิตอาวุธนิวเคลียร์³¹

ในการเจรจารอบที่ 3 ระหว่างวันที่ 20-22 พฤษภาคม ค.ศ. 1991 กรุงปักกิ่ง ญี่ปุ่นได้หยิบยกเรื่องการลักพาตัว หญิงญี่ปุ่น นาม Yaeko Taguchi หรือ Lee Eun Jue ขึ้นมาเป็นประเด็นในการเจรจา ซึ่งญี่ปุ่นเชื่อว่าเกาหลีเหนือได้ลักพาตัว Lee Eun Jue ไปตั้งแต่ปี ค.ศ. 1978 เพื่อไปเป็นครูสอนภาษาญี่ปุ่นให้แก่พวกผู้ก่อการร้ายเกาหลีเหนือ ทั้งนี้ นาย Kim Hyon Hi ผู้ก่อการร้ายลอบวางระเบิดสายการบินเกาหลีใต้เมื่อปี ค.ศ. 1987 ได้สารภาพต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจญี่ปุ่น³² แต่เกาหลีเหนือปฏิเสธข้อกล่าวหาดังกล่าว และแสดงความไม่พอใจต่อญี่ปุ่นอย่างมาก อีกทั้งกล่าวว่าญี่ปุ่นแต่งเรื่องขึ้น³³ ทั้งนี้ นาย Chon In Chol ได้กล่าวว่าเกาหลีเหนือจะไม่เจรจากับญี่ปุ่น หาก

³¹ *North Korea News* 565 (11 February 1991), p. 3 , 575 (18 March 1991), p. 2 and 595 (9 September 1991), p. 3 ทั้งนี้มีนักวิชาการชาวเกาหลีใต้ท่านหนึ่งได้วิเคราะห์ว่า การที่เกาหลีเหนือต้องการเจรจาโดยตรงกับสหรัฐอเมริกาในประเด็นปัญหานิวเคลียร์นั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะว่าเกาหลีเหนือ เห็นว่าสหรัฐอเมริกาเป็นผู้มีบทบาทอย่างสำคัญ ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นต่อเกาหลีเหนือ ซึ่งถ้าหากเกาหลีเหนือสามารถเจรจากับสหรัฐอเมริกาในปัญหาดังกล่าวได้สำเร็จ เกาหลีเหนือก็จะสามารถเจรจาปรับความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นได้สำเร็จด้วยเช่นกัน ดู Byung-joon Ahn, “ North Korea’s Foreign Relations after the Cold War,” in *The Changing Order in Northeast Asia and The Korean Peninsula* (Boulder : Westview Press, 1993), p. 271.

³² Young Sun Song, “ North Korea’s Nuclear Issues and Its Relationship with the United States and Japan,” *Korea Observer* 23:1 (Spring 1992), p.90 , *North Korea News* 581 (3 June 1991), p. 3 and *North Korea News* 582 (10 June 1991), p. 3.

³³ *North Korea News* 590 (5 August 1991), p. 3.

ญี่ปุ่นยังนำเรื่องการลักพาตัวหญิงญี่ปุ่นดังกล่าว ขึ้นมาเป็นประเด็นในการเจรจาอีก³⁴ ประเด็นปัญหานี้ นับเป็นอุปสรรคต่อการเจรจาครั้งต่อ ๆ ไประหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือ นอกจากนี้ญี่ปุ่นยังได้นำเอาข้อเรียกร้อง ให้เกาหลีเหนือยอมให้ภรรยาชาวญี่ปุ่น ซึ่งแต่งงานกับชายเกาหลีเหนือ เดินทางกลับมาเยี่ยมญาติในญี่ปุ่น แต่เกาหลีเหนือปฏิเสธอีกเช่นกัน เพราะกลัวว่าอาจจะมีปัญหาตามมา การเจรจาจึงจบลงด้วยความล้มเหลวอีก

ในช่วงก่อนที่จะเปิดการเจรจารอบที่ 4 รัฐบาลญี่ปุ่นได้วางกฎเกณฑ์ ในการดำเนินการเจรจาปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ 4 ข้อด้วยกัน คือ

- 1) การเจรจาระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือนี้ เป็นไปเพื่อส่งเสริมสันติภาพ และเสถียรภาพในคาบสมุทรเกาหลี
- 2) การปรับความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือ จะไม่กระทบต่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีใต้
- 3) ญี่ปุ่นยอมรับสิทธิที่เกาหลีเหนือจะเรียกร้อง ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากช่วงที่เกาหลีตกเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่น แต่ญี่ปุ่นไม่ตกลงที่จ่ายค่าเสียหายให้กับเกาหลีเหนือ ต่อเหตุการณ์อะไรก็ตามที่เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2
- 4) เกาหลีเหนือควรจะยอมให้เจ้าหน้าที่จากองค์กรพลังงานปรมาณูสากล หรือไอเออีเอ เข้าตรวจสอบโรงงานนิวเคลียร์ที่ต้องสงสัย เพื่อประกันความมั่นคงของญี่ปุ่น³⁵

³⁴ *North Korean News* 588 (22 July 1991), p. 4.

³⁵ Byung Chul Koh, "Ideology and Pragmatism in North Korean Foreign Policy," p. 218 , Masao Okonogi , "Japan-North Korean Negotiations for Normalization : An Overview," in *The Changing Order in Northeast Asia and the Korean Peninsula* (Boulder : Westview Press, 1993), p. 208 and Hong Nack Kim, "Japan's North Korea Policy in Post-Cold War Era," p. 6755.

กฎเกณฑ์ดังกล่าวสร้างความไม่พอใจต่อเกาหลีเหนือ แต่ยังคงเข้าร่วมเจรจาอย่างเป็นทางการครั้งที่ 4 ในวันที่ 30 สิงหาคม ถึง 2 กันยายน ค.ศ. 1991 กระนั้นการเจรจาดังกล่าวก็ล้มเหลวอีกเช่นเคย ด้วยปัญหาสำคัญที่ค้างคามตั้งแต่การเจรจาครั้งแรก ไม่ว่าจะเป็นปัญหาค่าปฏิกรรมสงคราม ปัญหาการลักพาหญิงญี่ปุ่น ปัญหาการรับรองเกาหลีเหนือที่ยังคงไม่สามารถเจรจาประนีประนอมต่อกันได้ แต่ที่เจรจาเป็นผลสำเร็จคือ สามารถทำให้เกาหลีเหนือยอมรับอาณาเขตของตนเอง ว่ามีบริเวณกึ่งหนึ่งทางตอนเหนือของคาบสมุทรเกาหลี

การเจรจาครั้งที่ 5 ซึ่งมีขึ้นในวันที่ 18-20 พฤศจิกายน ค.ศ. 1991 จบลงด้วยความล้มเหลวอีกเช่นกัน โดยเกาหลีเหนือหยิบยก ปัญหาสถานภาพของชาวเกาหลีที่พำนักอยู่ในญี่ปุ่น ขึ้นมาหารือในการเจรจา และในการเจรจาครั้งที่ 6 วันที่ 20 มกราคม ถึง 1 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1992 เกาหลีเหนือหยิบยกเรื่องหญิงเกาหลี ที่ตกเป็นเหยื่อการมฉกของทหารญี่ปุ่นในช่วงสงคราม ขึ้นมาหารือ แต่นายกรัฐมนตรีมียาซาวะ ผู้นำญี่ปุ่นในขณะนั้นก็ได้กล่าวขอโทษต่อการกระทำในอดีตของญี่ปุ่น แต่ปฏิเสธที่จะจ่ายค่าเสียหายให้แก่เกาหลีเหนือ ส่วนการเจรจาครั้งที่ 7 ในวันที่ 7-13 พฤษภาคม ค.ศ. 1992 และครั้งที่ 8 ในวันที่ 15-16 พฤศจิกายนปีเดียวกัน ล้วนคว้าน้ำเหลว และการเจรจาปรับความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือ ต้องหยุดชะงักไปตั้งแต่นั้น ด้วยปัญหาสำคัญ คือ ปัญหาการพัฒนานิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ ทั้งนี้ญี่ปุ่นได้เรียกร้องให้เกาหลีเหนือยอมให้ไอเออีเอเข้าตรวจสอบโรงงานนิวเคลียร์ที่ต้องสงสัย แต่เกาหลีเหนือยังคงยืนยันปฏิเสธข้อเรียกร้องดังกล่าว พร้อมประกาศว่าจะไม่กลับเข้าร่วมเจรจาปรับความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นอีก ตราบใดที่ญี่ปุ่นยังคงยกเอาเรื่องการลักพาตัว และเรื่องการพัฒนานิวเคลียร์ ขึ้นมาเป็นประเด็นในการเจรจา³⁶

³⁶ Jhe Seong-ha, "North Korea's Rapprochement with U.S. and Japan," *Korea Focus* 4:4 (July-August 1996), p. 73 , *North Korea News* 595 (9 September 1991), pp. 3-4 , 599 (7 October 1991), pp. 3-4 , 600 (14 October 1991), p. 1 , 604 (14 November 1991), pp. 4-5 , 605 (18 November 1991), pp. 5-6 and 617 (10 February 1992), pp. 4-5.

โดยสรุปประเด็นปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อ การเจรจาสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือในช่วงหลังสงครามเย็นนี้ พอจะวิเคราะห์และแยกแยะให้เห็นได้ชัดเจนเป็น 4 ประเด็นใหญ่ดังนี้ คือ

1) ปัญหาทั่วไปที่เกี่ยวกับการปรับความสัมพันธ์ เช่น ปัญหาการรับรองเกาหลีเหนือ ปัญหาเขตแดนของเกาหลีเหนือ และการกล่าวขอโทษอย่างเป็นทางการ อย่างไรก็ตามประเด็นปัญหาเหล่านี้ได้รับการแก้ไขแล้ว โดยที่ปัญหาเขตแดนได้รับการแก้ไข จากการเจรจาครั้งที่ 4 ที่เกาหลีเหนือยอมรับว่าตนมีดินแดนกึ่งหนึ่งทางตอนเหนือของคาบสมุทรเกาหลี ในขณะที่ปัญหาการกล่าวขอโทษนั้น ผู้นำญี่ปุ่นในช่วงหลังสงครามเย็น ก็ออกมาแสดงการกล่าวขอโทษแล้ว ซึ่งถือว่าปัญหานี้ไม่เป็นอุปสรรคต่อการปรับความสัมพันธ์แล้วเช่นกัน สำหรับปัญหาการรับรองเกาหลีเหนือ นั้น ญี่ปุ่นเองก็รับรองฐานะของเกาหลีเหนือแล้ว จากการที่ทั้งสองเกาหลีได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติในเดือนกันยายน ค.ศ. 1991 พร้อมกับ อีกทั้งจีนและรัสเซียได้หันไปสถาปนาความสัมพันธ์กับเกาหลีใต้ในช่วงต้นทศวรรษ 1990 ก็ถือเป็นไปตามแนวความคิดการรับรองไขว้แล้ว จึงไม่นับเป็นปัญหาที่เป็นอุปสรรค ต่อการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนืออีกต่อไป

2) ปัญหาค่าปฏิกรรมสงคราม ปัญหาค่าปฏิกรรมสงครามนี้เป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาตั้งแต่ในช่วงสงครามเย็น และเป็นปัญหาที่ทั้งญี่ปุ่นและเกาหลีเหนือเจรจากันมาเป็นเวลานาน แต่ยังไม่สามารถประนีประนอมยอมตามข้อเรียกร้องของแต่ละฝ่ายได้ โดยฝ่ายเกาหลีเหนือเรียกร้องให้ญี่ปุ่น จ่ายค่าปฏิกรรมสงครามโดยรวมถึงค่าเสียหายที่เกิดขึ้นหลังได้รับการปลดแอกในปี ค.ศ. 1945 ด้วย คือเรียกร้องให้ชดใช้ค่าปฏิกรรมสงครามตั้งแต่ ค.ศ. 1910-1954 รวมเป็นระยะเวลา 45 ปี ในขณะที่ฝ่ายญี่ปุ่นปฏิเสธที่จะจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามตามที่เกาหลีเหนือเรียกร้อง พร้อมยืนยันจะจ่ายให้เฉพาะช่วงที่เกาหลีตกเป็นอาณานิคมช่วงปี ค.ศ. 1910-1945 อันเป็นระยะเวลา 36 ปีเท่านั้น อีกทั้งจะจำนวนเงินค่าปฏิกรรมสงครามที่จะจ่ายให้เกาหลีเหนือ นั้น ญี่ปุ่นจะยึดหลักเกณฑ์เดียว

กับที่จ่ายให้เกาหลีใต้ ตามสนธิสัญญาสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีใต้ เมื่อปี ค.ศ. 1965

3) ปัญหาสากล เช่น ปัญหาการพัฒนานิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ ปัญหาการเจรจา ระหว่างเกาหลีเหนือกับเกาหลีใต้

สำหรับปัญหาการพัฒนานิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ ที่ญี่ปุ่นหวัหยบขงขึ้นมาเป็นประเด็น ปัญหาสำคัญในการเจรจากับเกาหลีเหนือตั้งแต่ครั้งที่ 3 เป็นต้นไป ตามข้อเรียกร้องของสหรัฐอเมริกา ได้กลายเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดและเป็นอุปสรรคอย่างสำคัญที่สุดอีกเช่นกัน ที่ทำให้การเจรจาปรับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือต้องหยุดชะงักไปในปลายปี ค.ศ. 1992 โดยที่ ญี่ปุ่นแสดงจุดยืน ยืนยันต่อเกาหลีเหนือว่า ประเด็นปัญหานิวเคลียร์จะต้องได้รับการแก้ไขให้เรียบร้อย ก่อนที่ญี่ปุ่นจะยอมเจรจาเรื่องอื่นใดกับเกาหลีเหนือ เพื่อสถาปนาความสัมพันธ์ต่อกัน ในขณะที่เกาหลีเหนือมีท่าทีแข็งกร้าวต่อปัญหาดังกล่าว ทำให้การเจรจาต้องยุติลงและไม่มีการเจรจากันอีกเลย

ส่วนปัญหาการเจรจาระหว่างสองเกาหลี เป็นอุปสรรคต่อการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือ เนื่องจากเกาหลีใต้เข้ามามีบทบาท เรียกร้องให้ญี่ปุ่นดำเนินการเจรจาปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ พร้อม ๆ กับความคืบหน้าในการเจรจาระหว่างสองเกาหลี แต่การเจรจาระหว่างสองเกาหลีในช่วงหลังสงครามเย็น ไม่มีความคืบหน้าซึ่งสืบเนื่องมาจาก ปัญหานิวเคลียร์ที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข ทำให้ญี่ปุ่นซึ่งกลัวว่าหากปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ โดยที่การเจรจาระหว่างสองเกาหลีไม่มีความคืบหน้า อาจจะกระทบต่อความสัมพันธ์แน่นแฟ้นที่มีกับเกาหลีใต้ได้ จึงนำเอาเรื่องนี้เข้าเป็นประเด็นที่จะต้องเจรจากับเกาหลีเหนือ

4) ปัญหาเบ็ดเตล็ด เช่น ปัญหากรรชาชาวญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ในเกาหลีเหนือ ปัญหาสถานภาพของชาวเกาหลีที่พำนักอาศัยในญี่ปุ่น ปัญหาหญิงที่ตกเป็นทาสรับใช้ทางกามารมณ์ของทหารญี่ปุ่นในช่วงสงคราม และปัญหาหญิงญี่ปุ่นที่ถูกลักพาตัว³⁷ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้รับการแก้ไขไปบ้างแล้ว และไม่ถือเป็นอุปสรรคอย่างสำคัญต่อการเจรจาถ้อยแถลง ยกเว้นปัญหาหญิงญี่ปุ่นที่ถูกลักพาตัวที่ฝ่ายญี่ปุ่นยังคงเรียกร้องให้เกาหลีเหนือชี้แจง ในขณะที่เกาหลีเหนือปฏิเสธ

ด้วยปัญหาสำคัญทั้ง 4 ประเด็นใหญ่ดังกล่าวทำให้การเจรจาปรับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือหยุดชะงักไป และหลังการเจรจาหยุดชะงักลงได้ไม่นาน เกาหลีเหนือได้สร้างความกังวลใจอย่างใหญ่หลวงต่อความมั่นคงของญี่ปุ่น ด้วยการประกาศถอนตัวออกจากการเป็นภาคีของสนธิสัญญาห้ามแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ หรือเอ็นทีพี (Non-Proliferation Treaty-NPT) ในวันที่ 12 มีนาคม ค.ศ. 1993 อีกทั้งทำการทดลองยิงขีปนาวุธโรดอง - 1 ขีปนาวุธพิสัยไกลระยะ 1,000 กิโลเมตรในบริเวณทะเลญี่ปุ่น ซึ่งมีแสนยานุภาพมากพอที่จะทำลายญี่ปุ่นให้พินาศได้³⁸ ทำให้ญี่ปุ่นพิจารณาและถือว่า เกาหลีเหนือเป็นภัยต่อความมั่นคงของญี่ปุ่นโดยตรง ซึ่งนายกรัฐมนตรีมิยาซาวะ ผู้นำรัฐบาลญี่ปุ่นในขณะนั้น ต้องออกแถลงการณ์ระบุว่า หากเกาหลีเหนือครอบครองอาวุธนิวเคลียร์จริง และมีขีปนาวุธที่มีประสิทธิภาพทำลายล้างสูงเช่นนี้ ญี่ปุ่น

³⁷ Brian Bridges, "Normalising Japan-North Korean Relations," in *Japan and Korea in the 1990s : From Antagonism to Adjustment* (Vermont : Edward Elgar, 1993), p. 148 and Oguri Keitaro, "In Search of Rapprochement : Tokyo and Pyongyang," *Japan Quarterly* 38:3 (July-September 1991), p. 266.

³⁸ ไชยวัฒน์ คำชู, "ญี่ปุ่น," *เอเชียรายปี 1994/2537* (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), หน้า 224 และ Barbara Wanner, "North Korean Problem Tests Japan's Evolving Diplomacy," *JEI Report* 24A (June 24, 1994), p. 8.

ถือว่า เกาหลีเหนือเป็นภัยต่อความมั่นคงของญี่ปุ่นอย่างแท้จริง³⁹ และถ้าเทียบกับประเทศอื่น สหรัฐอเมริกาอยู่ห่างไกลจากเกาหลีเหนือ จีนและรัสเซียแม้จะอยู่ติดกับเกาหลีเหนือ แต่มีอาวุธนิวเคลียร์อยู่ในครอบครอง สามารถต้านทานเกาหลีเหนือได้ และเกาหลีเหนือคงจะไม่เช่นว่าคนเกาหลีด้วยกันเองกับเกาหลีใต้ ดังนั้นญี่ปุ่นจึงเป็นประเทศเดียวที่ได้รับผลกระทบอย่างมาก อีกทั้งญี่ปุ่นยังถือหลักนิวเคลียร์ 3 ไม่ คือ ไม่ครอบครอง ไม่ผลิต และไม่นำเข้า ซึ่งสหรัฐอเมริกาไม่สามารถนำเอานิวเคลียร์เข้าญี่ปุ่น เพื่อป้องกันภัยจากเกาหลีเหนือได้ ญี่ปุ่นจึงจำเป็นต้องเน้นประเด็นปัญหานิวเคลียร์ในการเจรจาปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ⁴⁰

นอกจากนี้กระทรวงการต่างประเทศของญี่ปุ่นได้ออกแถลงการณ์ยืนยันว่า ปัญหาการพัฒนานิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือจะต้องได้รับการแก้ไขให้เรียบร้อยก่อนที่ญี่ปุ่นจะกลับไปเจรจากับเกาหลีเหนือ อีกทั้งจะไม่เร่งรีบในการเจรจากับเกาหลีเหนือหากปัญหาดังกล่าวยังไม่ได้รับการแก้ไข⁴¹ อย่างไรก็ตาม เกาหลีเหนือก็ยังคงปฏิเสธอย่างแข็งขันที่จะเจรจากับญี่ปุ่น หากญี่ปุ่นยังนำเอาเรื่องนิวเคลียร์ขึ้นมาเป็นประเด็นต่อรองอีกไป นอกจากนี้เกาหลีเหนือยังได้กล่าวหาว่าญี่ปุ่นพยายามที่จะดำเนินนโยบายเป็นปรปักษ์กับเกาหลีเหนือ และพยายามจะฟื้นฟูลัทธิทหารขึ้นอีก โดยพยายามเข้าแทรกแซงในปัญหาการพัฒนานิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ และหยิกยกขึ้นมาเป็นประเด็นในการเจรจาปรับความสัมพันธ์⁴²

³⁹ Hong Nack Kim, "Japan's North Korea Policy in the Post-Cold War Era," p. 678.

⁴⁰ Sato Katsumi, "The Danger of Appeasing Pyongyang," *Japan Echo* 21: 2 (Summer 1994), p. 56.

⁴¹ *Japan Newsletter* 44:26 (15 July 1994), p. 1 and *North Korea News* 669 (8 February 1993), p.1.

⁴² *North Korean News* 711 (29 November 1993), p. 3 , 717 (10 January 1994), p.4-5 and 718 (17 January 1994), p. 2-3.

วิกฤตการณ์นิวเคลียร์ในคาบสมุทรเกาหลีร้อนระอุขึ้นอีก เมื่อสหรัฐอเมริกาประกาศจะดำเนินมาตรการคว่ำบาตรต่อเกาหลีเหนือ หากเกาหลีเหนื่อยังคงยืนยัน ไม่ยอมรับการตรวจสอบโรงงานนิวเคลียร์ที่ดองซองสย ซึ่งสหรัฐอเมริกาได้เรียกร้องให้ญี่ปุ่นร่วมดำเนินการคว่ำบาตรเกาหลีเหนือด้วย รัฐบาลญี่ปุ่นจำต้องร่วมในการคว่ำบาตรครั้งนี้ด้วย แม้ญี่ปุ่นจะกังวลต่อปัญหาความยุ่งยากภายในญี่ปุ่น เนื่องจากในญี่ปุ่นมีชาวเกาหลี และองค์กร Chosen Soren⁴³ ที่ให้การสนับสนุนเกาหลีเหนือพำนักอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก อาจแสดงความไม่พอใจและก่อความวุ่นวายได้ อีกทั้ง

⁴¹ *Japan Newsletter* 44:26 (15 July 1994), p. 1 and *North Korea News* 669 (8 February 1993), p.1.

⁴² *North Korean News* 711 (29 November 1993), p. 3 , 717 (10 January 1994), p.4-5 and 718 (17 January 1994), p. 2-3.

⁴³ องค์กร Chosen Soren เป็นองค์กรหนึ่งของ สมาคมชาวเกาหลีที่พำนักอยู่ในญี่ปุ่น (The General Association of Korean Residents in Japan) ตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1955 ด้วยการสนับสนุนของพรรคเอสดีพีเจ มีสมาชิกประมาณ 2 แสนคน Chosen Soren เป็นองค์กรที่ให้การสนับสนุนและทำหน้าที่ติดต่อสัมพันธ์กับพรรคแรงงานเกาหลีเหนือ อีกทั้งเป็นองค์กรสำคัญในญี่ปุ่นที่ส่งเงินจำนวนมหาศาลให้แก่เกาหลีเหนือ ซึ่งคาดว่าประมาณปีละ 650 - 850 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา แต่บางแหล่งระบุว่าอาจสูงถึง 1,000-1,800 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา โดยเงินเหล่านั้นส่วนมากได้จากกิจการปาจิงโกะ (นักวิเคราะห์บางคนเห็นว่ารายได้บางส่วนจากกิจการปาจิงโกะ ได้ถูกนำเอาไปใช้ในการรณรงค์หาเสียงของนักการเมืองของพรรคเอสดีพีเจ) ดู Chalmers Johnson, “ Korea and Our Asia Policy,” pp. 72-73 , Sato Katsumi, “The Danger of Appeasing Pyongyang,” pp. 55-56, Seung K.Ko, “ Japan and Two Koreas : Japanese Policy Toward South Korea’s New Nordpolitik,” p. 36 , Barbara Wanner, “ North Korean Problem Tests Japan’s Evolving Diplomacy,” pp. 8, 11-12 and Nicholas Ebrstadt, “ Financial Transfer From Japan to North Korea : Estimating the Unreported Flows,” *Asian Survey* 36:5 (May 1996), p. 523.

หากญี่ปุ่นที่ต้องเข้าร่วมดำเนินมาตรการคว่ำบาตรเกาหลีเหนือตามสหรัฐอเมริกา คือ ห้ามส่งเงินไปเกาหลีเหนือ นั้น ญี่ปุ่นคงจะห้ามมิให้องค์กรดังกล่าวส่งเงินไปเกาหลีเหนือไม่ได้ เพราะถึงจะมีกฎหมายที่ใช้บังคับได้ แต่ก็ไม่ครอบคลุมการส่งเงินผ่านไปยังประเทศที่สาม⁴⁴ กระนั้นผู้นำญี่ปุ่นก็ ย้ำและยืนยันที่จะร่วมคว่ำบาตรเกาหลีเหนือ หากองค์การสหประชาชาติหรือยูเอ็น ลงมติเห็นชอบให้คว่ำบาตร ทำที่ของสหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่นนี้สร้างความไม่พอใจต่อเกาหลีเหนือ พร้อมกับประกาศว่าหากญี่ปุ่นเข้าร่วมคว่ำบาตรในครั้งนี้ด้วย เท่ากับเป็นการประกาศสงครามต่อเกาหลีเหนือ

ในระหว่างที่วิกฤตการณ์นิวเคลียร์ในคาบสมุทรเกาหลีร้อนระอุขึ้นเรื่อย ๆ ตลอดช่วงปี ค.ศ. 1993-1994 การเมืองภายในญี่ปุ่นเกิดการเปลี่ยนแปลงอีก ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่น่าจะส่งผลดีต่อการปรับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือ เพราะพรรคเอสดีพีเจ อันเป็นพรรคที่มีสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพรรคแรงงานเกาหลีเหนือมาโดยตลอดตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1963⁴⁵ และเป็นพรรคที่พยายามผลักดันให้รัฐบาลญี่ปุ่นปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือมาโดยตลอด ได้ขึ้นมามีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งรัฐบาลผสม 3 พรรค ประกอบด้วย พรรคเอสดีพีเจ พรรคแอลดีพี และพรรคซากิกากะ โดยนายโตมิอิชิ มุระยามะ หัวหน้าพรรคเอสดีพีเจเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่พรรคเอสดีพีได้เป็นรัฐบาลนับแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา สภาพการณ์นี้ช่วยสร้างบรรยากาศที่ดี ต่อการที่ทั้งสองประเทศจะหันหน้ามาเปิดเจรจาปรับความสัมพันธ์รอบใหม่ หลังหยุดชะงักไปตั้งแต่ปลายปี ค.ศ. 1992 แต่ด้วยปัญหาการพัฒนานิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือยังไม่คลี่คลาย ทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นจำต้องดำเนินนโยบายไม่ต่างไปจากรัฐบาลก่อน โดยนายกรัฐมนตรี

⁴⁴ Sato Katsumi, "The Danger of Appeasing Pyongyang," p. 56.

⁴⁵ Hong Nack Kim, "Japan's North Korea Policy in the Post-Cold War Era," p. 691.

⁴⁶ *Japan Newsletter* (July 29, 1994), p. 1.

มูระยามะ ได้กล่าวว่าญี่ปุ่นจะไม่เปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศต่อเกาหลีเหนือ⁴⁶ พร้อมกับอ้างว่าจะหาหรืออย่างใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา และเกาหลีใต้ในการเจรจากับเกาหลีเหนือ ทั้งนี้คาดว่า การที่ผู้นำญี่ปุ่นจำต้องดำเนินนโยบายเช่นนั้น เป็นเพราะญี่ปุ่นยังคงกลัวต่อภัยความมั่นคง อีกทั้งพรรคแอลดีพี ซึ่งเป็นพรรคร่วมรัฐบาล ยังมีบทบาทอย่างสำคัญในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของเกาหลีเหนือ เพราะนอกจากจะมีที่นั่งในสภาสูง และมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือ ส.ส. ในสภาล่างมากกว่าพรรคเอสดีพีเจแล้ว * ยังกุมอำนาจในตำแหน่งสำคัญๆภายในรัฐบาล รวมทั้งกระทรวงการต่างประเทศด้วย⁴⁷ ทำให้ผู้นำญี่ปุ่นและพรรคเอสดีพีเจ ไม่สามารถดำเนินนโยบายที่เป็นเอกเทศไปจากผู้นำก่อน ๆ ที่ล้วนเป็นหรือเคยเป็นคนของพรรคแอลดีพีได้ นอกจากนี้เป็นเพราะพรรคเอสดีพีเจเอง ได้เปลี่ยนแปลงนโยบายของตนไปในทำนองเดียวกับพรรคแอลดีพี ซึ่งเป็นพรรคที่มีนโยบายต่างประเทศเป็นปรปักษ์กับเกาหลีเหนือ เน้นกระชับสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาและเกาหลีใต้⁴⁸ หนทางการปรับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือจึงเป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น ด้วยอุปสรรคจากการเมืองภายในญี่ปุ่น

ประกอบกับการที่นายนาคาโนะ ชิเกะโตะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมของญี่ปุ่น กล่าวขณะให้สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวของหนังสือพิมพ์ ไมนิชิ ชิมบุน ว่า “จุดมุ่งหมายของญี่ปุ่นในการรุกเข้าไปในประเทศเอเชีย ไม่ได้เป็นไปเพื่อการรุกราน แต่เป็นไปเพื่อปลดปล่อยประเทศในเอเชีย จากการตกเป็นอาณานิคมของตะวันตก อีกทั้งเป็นการช่วยให้ประเทศในเอเชียสามารถพัฒนา

* ผลการเลือกตั้งในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1993 พรรคเอสดีพีเจได้ 70 ที่นั่ง ในขณะที่พรรคแอลดีพีได้ 223 ที่นั่ง ส่วนพรรคซากิกงะได้ 23 ที่นั่ง

⁴⁷ Hong Nack Kim, “Japan’s North Korea Policy in the Post-Cold War Era,” p. 693.

⁴⁸ Mike M. Mochizuki, “Political Realignment,” in *Japan : Domestic Change and Foreign Policy* (National Defense Research Institute, 1996), p. 3.

ประเทศได้ในภายหลังอีกด้วย”⁴⁹ สร้างความไม่พอใจต่อเกาหลีเหนือ ที่ญี่ปุ่นไม่ยอมสำนึกผิดต่อการกระทำของตนในอดีต และเกาหลีเหนือได้แสดงความไม่พอใจยิ่งขึ้น ต่อเหตุการณ์ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจกว่า 1,500 นาย บุกเข้าจับกุมชาวเกาหลีที่พำนักอยู่ในญี่ปุ่น และสั่งปิดสำนักงานใหญ่ รวมทั้งสาขาขององค์กร Chosen Soren หลายแห่ง ในวันที่ 25 เมษายน ค.ศ. 1994 ที่เมืองโอซาก้า โดยอ้างว่าเป็นองค์กรที่ให้การสนับสนุนและส่งเงินไปเกาหลีเหนือ เพื่อใช้ในการพัฒนานิวเคลียร์และเพื่อตรวจสอบการดำเนินธุรกิจ (forcible obstruction of business)⁵⁰ เหตุการณ์เหล่านี้จึงนับเป็นอุปสรรค และไม่ได้ช่วยสร้างบรรยากาศให้ทั้งสองประเทศเริ่มหันมาเปิดเจรจาปรับความสัมพันธ์ระหว่างกันรอบใหม่ นอกจากนี้การที่ประธานาธิบดี คิม อิล ซุง ผู้นำที่ยิ่งใหญ่ของเกาหลีเหนือได้เสียชีวิตลงในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1994 ยิ่งเพิ่มบรรยากาศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเปิดเจรจารอบใหม่ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือได้ และสร้างความวิตกต่อญี่ปุ่น เนื่องจากขาดข้อมูลเกี่ยวกับผู้สืบทอดตำแหน่งผู้นำประเทศเกาหลีเหนือ

อย่างไรก็ตามปัญหาการพัฒนานิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ สามารถแก้ไขได้ โดยเกาหลีเหนือยอมลงนามให้ ไอเออีเอ เข้าตรวจสอบโรงงานที่น่านาประเทศ ต่างต้องสงสัยว่าผลิตอาวุธนิวเคลียร์ อีกทั้งลงนามยุติโครงการพลังงานนิวเคลียร์กับสหรัฐอเมริกา ในวันที่ 21 ตุลาคม ค.ศ. 1994 สร้างความเป็นไปได้ว่า ญี่ปุ่นจะสามารถเจรจาทันทีปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือได้สำเร็จ แต่ญี่ปุ่นยังคงนำเอาเรื่องการลักพาตัวหญิงญี่ปุ่นขึ้นมาเป็นประเด็นอีก ทั้งๆที่เกาหลีเหนือแสดงจุดยืนว่าจะเข้าร่วมเจรจากับญี่ปุ่น หากญี่ปุ่นไม่นำเอาประเด็นหญิงญี่ปุ่นดังกล่าวขึ้นมาเป็นประเด็นใน

⁴⁹ *The People's Korea* 1649 (21 March 1994), p. 6 *Korean News* 8198 (6 May 1994), pp. 9-11 and *The Japan Times* (23 February 1995), p. 1.

⁵⁰ *The People's Korea* 1648 (7-14 May 1994), p. 2,7 and *Korean News* 8512 (24 June 1994), pp. 21-22.

การเจรจาอีก⁵¹ ทำให้ที่ท่าที่เป็นไปได้ของการเปิดเจรจารอบใหม่หลังปัญหานิวเคลียร์ได้คลี่คลายลง ต้องเกิดการชะลอตัวต่อไป ถึงแม้ว่านายกรัฐมนตรีโคมอิชิ มุรายามาของญี่ปุ่นจะได้กล่าวขอโทษและยอมรับผิดอย่างเป็นทางการต่อการกระทำของญี่ปุ่น ในช่วงที่เกาหลีตกเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่น ในปี ค.ศ. 1994 ก็ตาม แต่นายกรัฐมนตรีมุรายาปฏิเสธได้ปฏิเสธที่จะรับผิดชอบต่อการที่เกาหลีถูกแบ่งออกเป็น 2 ประเทศ ภายหลังจากที่ญี่ปุ่นยอมแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2⁵² สร้างความไม่พอใจต่อเกาหลีเหนืออย่างมาก ที่เรียกร้องให้ญี่ปุ่นรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วย พร้อมต้องการให้ญี่ปุ่นรับรอง และผูกมัดตามข้อตกลง 3 ฝ่ายระหว่างพรรคแอลดีพี พรรคเอสดีพีเจและพรรคแรงงานเกาหลีเหนือ เมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. 1990 ในขณะที่ผู้นำญี่ปุ่นขอเวลาศึกษาและตีความในข้อตกลงดังกล่าว ส่วนกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่นยอมรับว่าเกาหลีเหนือ มีสิทธิที่จะเรียกร้องค่าเสียหายจากการตกเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่น แต่ปฏิเสธที่จะจ่ายค่าเสียหายตามที่เกาหลีเหนือเรียกร้อง คือยืนยันที่จะจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามให้เฉพาะช่วงที่เกาหลีตกเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่นในช่วงปี ค.ศ. 1910-1945 รวมระยะเวลา 36 ปีเท่านั้น และจะพิจารณาจำนวนเงินค่าปฏิกรรมสงครามโดยยึดหลักเกณฑ์เดียวกับที่ให้เกาหลีใต้ ตามกรอบของสนธิสัญญาสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตในปี ค.ศ. 1965⁵³ ซึ่งในขณะนั้น รัฐบาลญี่ปุ่นจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามให้แก่เกาหลีใต้จำนวน 500 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา แต่ไม่รวมการให้สินเชื่อกว่า 1,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา⁵⁴ แต่เกาหลีเหนือปฏิเสธหลักเกณฑ์นี้ เพราะ

⁵¹ *North Korea News* 761 (14 November 1994), p. 5 , 763 (28 November 1994), p. 5-6 and 765 (12 December 1994), p. 1-2.

⁵² *Reuters News* (31 January 1995).

⁵³ Barry K. Gills, “Prospects for Peace and Stability in Northeast Asia : The Korean Conflict,” *Conflict Studies* (February 1995), p. 22 and Jhe Seong-ha, “North Korea’s Rapprochement with U.S. and Japan,” pp. 72-73.

⁵⁴ Hong Nack Kim, “Japan’s North Korea Policy in the Post-Cold War Era,” p. 690.

ไม่เคยยอมรับสนธิสัญญาระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีใต้ดังกล่าว ความไม่ลงรอยกันระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือดังกล่าวถือเป็นอุปสรรคทำให้ทั้งสองประเทศ ไม่สามารถเปิดเจรจาทันทีเพื่อปรับความสัมพันธ์ระหว่างกันได้แม้สงครามเย็นได้ยุติ และปัญหาการพัฒนานิวเคลียร์ได้รับการแก้ไขแล้วก็ตาม

กระนั้นก็มีความเป็นไปได้ว่าญี่ปุ่นจะเปิดเจรจาเพื่อปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ หลังจากมีกระแสข่าวว่า สหรัฐอเมริกาเจรจาปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ และมีการตกลงกันที่จะแลกเปลี่ยนจัดตั้ง สถานที่ติดต่อระหว่างกันขึ้น ในต้นปี ค.ศ. 1995⁵⁵ แต่ทว่าทูตสหรัฐอเมริกาประจำกรุงโซล เกาหลีใต้ ออกมาปฏิเสธกระแสข่าวดังกล่าวว่าไม่เป็นความจริง⁵⁶ ประกอบกับมีข่าวว่าเกาหลีเหนือจะทำการทดลองขีปนาวุธพิสัยไกลอีกครั้ง ในช่วงเดือน เมษายน-พฤษภาคม ค.ศ. 1995⁵⁷ สร้างความวิตกกังวลต่อญี่ปุ่นอย่างมาก เป็นผลให้กระทรวงกลาโหมญี่ปุ่น ออกสมุดปกขาวระบุว่าเกาหลีเหนือเป็นตัวการบั่นทอนเสถียรภาพในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะทั้ง ๆ ที่เกาหลีเหนือมีปัญหาทางเศรษฐกิจ ขาดแคลนอาหารและเชื้อเพลิงอย่างหนัก แต่เกาหลีเหนือกลับเพิ่มงบประมาณและเสริมกำลังทางทหาร ในบริเวณเขตปลอดทหาร (De-militarized Zone)⁵⁸ อีกทั้งพยายามพัฒนาขีปนาวุธที่มีแสนยานุภาพทำลายล้างสูง และมีอานุภาพมากพอที่จะ

⁵⁵ *AFP News* (19 January 1995).

⁵⁶ *Korea Newsreview* 25:7 (17 February 1996), p. 8.

⁵⁷ Robert A. Scalapino, "Korea in the Post Cold War and Its Aftermath," in *East Asia in Transition : Toward New Regional Order* (New York : M.E. Sharpe Inc., 1995), p. 206.

⁵⁸ คาดว่าในปี ค.ศ. 1994 เกาหลีเหนือมีกำลังทหารประมาณ 1 ล้านนาย รถถังประจัญบาน 3,000 คัน เรือรบ 600 ลำ เครื่องบินรบ 500 ลำ และอาวุธเคมีอีกจำนวนหนึ่ง ดู Barbara Wanner, "North Korean Problem Tests Japan's Evolving Diplomacy," p. 5.

ถล่มญี่ปุ่นได้⁵⁹ สถานการณ์นี้ทำให้ญี่ปุ่นจำต้องสงวนท่าทีต่อการเจรจาปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือต่อไป นอกจากนี้การเมืองภายในของญี่ปุ่นเกิดการเปลี่ยนแปลงอีกจึงส่งผลกระทบต่อการเจรจากับเกาหลีเหนือด้วย

รัฐบาลญี่ปุ่นใหม่ภายใต้การนำของพรรคแอลดีพี ซึ่งเป็นพรรคที่มีนโยบายอิงกับสหรัฐอเมริกาและเกาหลีใต้มาโดยตลอด ไม่ได้สร้างบรรยากาศที่ดีต่อการปรับสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ แม้นายกรัฐมนตรีริยวทาโร ฮาชิโมโตะ ได้แสดงจุดยืนว่าพร้อมที่จะปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ แต่หลังจากที่ผู้นำสหรัฐอเมริกาและเกาหลีใต้ ได้เจรจากันในกลางเดือนเมษายน ค.ศ. 1996 และทั้งสองเห็นพ้องที่จะจัดให้มีการเจรจา 4 ฝ่าย ระหว่าง สหรัฐอเมริกา จีน เกาหลีเหนือ และเกาหลีใต้ เพื่อส่งเสริมให้คาบสมุทรเกาหลีมีเสถียรภาพและสันติภาพอย่างถาวร ผู้นำและรัฐบาลญี่ปุ่นก็หันไปสนับสนุน การเจรจา 4 ฝ่าย พร้อมย้ำว่าการเจรจาปรับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือรอบใหม่จะมีความเป็นไปได้มาก หากเกาหลีเหนือยอมเข้าร่วมเจรจา 4 ฝ่ายดังกล่าว⁶⁰ แต่เกาหลีเหนือยังไม่มีท่าทีตอบสนองในการเข้าเจรจา 4 ฝ่าย ทำให้จนถึงสิ้นปี ค.ศ. 1996 ทั้งสองฝ่ายก็ยังไม่สามารถเปิดเจรจาปรับความสัมพันธ์รอบใหม่

จากที่กล่าวมาประเด็นปัญหานิวเคลียร์ ถือเป็นประเด็นปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการเจรจาปรับความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือในช่วงหลังสงครามเย็น จนทำให้การเจรจาดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จ และจำต้องชะงักลงตั้งแต่ปลายปี ค.ศ. 1992 ทั้ง ๆ ที่ในปลายปี ค.ศ. 1990 ญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือสามารถเจรจาดกกลงกันได้ จนเกือบจะสถาปนาความ

⁵⁹ *AFP News* (June 30, 1995).

⁶⁰ *Korea and World Affairs* 20:2 (Summer 1996), p. 338 and *Vintage Point* 19:11 (November 1996), p. 49.

สัมพันธ์ระหว่างกันได้ โดยทั้งสองฝ่ายแสดงความต้องการที่จะสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างกัน ก่อนที่จะเจรจาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ แต่สหรัฐอเมริกาได้หยิบยกประเด็นปัญหาการพัฒนานิวเคลียร์ ขึ้นมาเป็นเรื่องสำคัญ พร้อมกดดันให้ญี่ปุ่นวางเงื่อนไขแก่เกาหลีเหนือ ก่อนที่ญี่ปุ่นจะยอมสถาปนา ความสัมพันธ์ด้วย ซึ่งญี่ปุ่นกลัวภัยความมั่นคงของตน รวมทั้งกลัวกระทบความสัมพันธ์อันดี ระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกา และกับเกาหลีใต้ จึงได้นำเอาประเด็นปัญหานิวเคลียร์เข้าเป็นเงื่อนไขสำคัญในการเจรจากับเกาหลีเหนือ พร้อมแสดงจุดยืนตามข้อเรียกร้องของสหรัฐอเมริกา จะไม่ยอมสถาปนาความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ จนกว่าประเด็นปัญหาการพัฒนานิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ จะได้รับการแก้ไขให้เรียบร้อยก่อน ทำให้ปัญหานิวเคลียร์กลายเป็น ปัญหาที่เป็นอุปสรรคที่สำคัญที่สุดที่ทำให้การเจรจาปรับความสัมพันธ์ต้องหยุดชะงักไป และไม่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ ประเด็นปัญหานิวเคลียร์ดังกล่าวนี้ สหรัฐอเมริกาและเกาหลีใต้ ได้เข้ามามีบทบาทและอิทธิพลอย่างสำคัญต่อท่าทีของญี่ปุ่นในการปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ ซึ่งจะเป็นไปอย่างไรจะศึกษาและวิเคราะห์ในบทต่อไป